

Lik vođe u detektivskim romanima Ivana Kušana

Butković, Sarah

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:222801>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-18**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Sveučilišni prijediplomski studij hrvatskog jezika i književnosti (dvopredmetni)

Sarah Butković

Lik vođe u detektivskim romanima Ivana Kušana

Završni rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Sveučilišni prijediplomski studij hrvatskoja jezika i književnosti (dvpredmetni)

Lik vođe u detektivskim romanima Ivana Kušana

Završni rad

Student/ica:

Sarah Butković

Mentor/ica:

izv.prof.dr.sc. Sanja Knežević

Komentor/ica:

Ana Marin, prof.

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Sarah Butković**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Lik vođe u detektivskim romanima Ivana Kušana** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 28. rujna 2023.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. DETEKTIVSKI ROMAN U HRVATSKOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI.....	2
3. BIOBIBLIOGRAFIJA IVANA KUŠANA.....	4
4. DETEKTIVSKI ROMANI IVANA KUŠANA	5
5. LIK VOĐE U KUŠANOVIM DETEKTIVSKIM ROMANIMA	7
5.1. Lik vođe u romanu <i>Uzbuna na Zelenom Vrh</i>	7
5.2. Lik vođe u romanu <i>Koko i duhovi</i>	9
5.3. Lik vođe u romanu <i>Zagonetni dječak</i>	12
6. ZAKLJUČAK	15
LITERATURA	16
SAŽETAK.....	17
SUMMARY	18

1. UVOD

Cilj je završnog rada predstaviti likove vođa u tri detektivska romana Ivana Kušana, *Uzbuna na Zelenom Vrhu* (1956.), *Koko i duhovi* (1958.) te *Zagonetni dječak* (1963.). U ovom radu prikazat će se životni put Ivana Kušana, pisca koji je zadužio hrvatsku dječju književnost uvevši novu fazu dječjih romana. Dječji romani relativno su nova pojava, bar pod tim nazivom. Ranije su se nazivali dužim pripovijetkama i novelama. Razvoj dječje književnosti usporen je u odnosu na književnost za odrasle. Razlog tome mora biti njezino učestalo podcjenjivanje. Njezina vrijednost nipošto ne smije biti zanemarena, djeca poprimaju osobine likova iz knjiga koje čitaju te je stoga vrlo bitno pružiti im adekvatan uzor. Kušanovi dječji likovi novina su u hrvatskoj dječjoj književnosti upravo zato što nisu savršeni. Djeca se s takvim likovima mogu poistovjetiti. U ovom završnom radu prikazat će se osobine koje jedan vođa ima unutar družine, zadatke s kojima se družina susreće, svađe i negodovanja koja se događaju kada jedan dječak preuzme ulogu vođe te prijateljstvo koje nastaje zajedničkim radom.

Rad na samom početku sadrži obilježja detektivskog romana u hrvatskoj dječjoj književnosti. Iduće poglavlje posvećeno je životu Ivana Kušana te njegovim najpoznatijim djelima. Zatim se fokus prebacuje isključivo na njegove detektivske romane te se u ostatku završnog rada ulazi u pojedinosti konstrukcije radnje i osobina likova vođa u tri odabrana romana.

2. DETEKTIVSKI ROMAN U HRVATSKOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

Dječja književnost je književnost namijenjena djeci. Taj poseban dio književnosti obuhvaća djela koja odgovaraju dječjoj dobi od otprilike treće do četrnaeste godine. Neka djela su svjesno namijenjena djeci, a neka su tijekom vremena postala prikladnija djeci nego odraslima (Crnković, Težak, 2002: 7-14). Majhut navodi kako u ranijoj hrvatskoj dječjoj književnosti termin *dječji roman* uopće nije postojao. Ono što mi danas nazivamo dječjim romanom kod tadašnjih pisaca je prolazilo kao novela, pripovijetka i pripovijest. Termin *roman za djecu* počinje se pojavljivati tek dvadesetih godina 20. stoljeća. Prvim pravim hrvatskim dječjim romanom smatra se roman Ivane Brlić-Mažuranić, *Čudnovate zgode i nezgode šegrta Hlapića* (1913). Međutim, dječji romani na hrvatskom jeziku postoje već više od 200 godina. Jagoda Truhelka 1894. godine objavljuje roman „Tugomila“ koji je tada bio označen kao duža pripovijetka (Majhut, 2005: 11-22).

Prema Hranjecu dječji roman je slojevita pripovjedna vrsta dječje književnosti. Glavni likovi su djeca koja proživljavaju zgode i nezgode. Fabula dječjeg romana mora biti napeta i uzbudljiva (Hranjec, 1998: 6). „Dječji roman nije, načelno, tako složeno strukturiran, nema raspletene *kompozicijske mreže*, pretpripovijesti, stupnjevite fabule pa i defabulizacije (obratni primjerci su rijetki), nego je posrijedi konzistentna, razmjerno neposredna linearna ekspozicija događaja“ (Hranjec, 1998: 9). Djelo mora biti prilagođeno djeci i njihovom mentalnom uzrastu. Najčešće su dječji romani prilagođeni djeci staroj od osam do trinaest godina. Djeca ne percipiraju djela koja sadrže odveć moralizatorskih detalja. U dječjem romanu *lik* se uglavnom predstavlja u okviru klape, dijete se unutar klape natječe i dokazuje svoju hrabrost. Svoju vrijednost glavni lik potvrđuje unutar grupe pa je često on i vođa same grupe. Neke od glavnih odlika dječjeg romana su *akcija* i *pustolovnost*. Fenomen *igre* pojavljuje se u dječjim romanima na razini stila. Kušan se u svojim djelima izjednačuje s dječacima, postaje im ravnopravan (Hranjec, 1998: 10-13). „Do 1956. je tradicija toga romana obilježena s jedne strane Truhelkinim realizmom, poetskim detaljizmom i autobiografičnošću, s druge klasičnom jednostavnošću Ivane Brlić-Mažuranić, izraslom na usmenoknjiževnoj podlozi i konačno, Lovrakovim seoskim družbama i njihovim vođama, izražajno besprijeekorno prezentiranim, no i idejno opterećenim“ (Hranjec, 1998: 69).

Molvarec navodi kako se u hrvatskoj kriminalističkoj književnosti pojavljuju likovi detektiva koji su većinom amateri, oni su poprilično obični ljudi. Za detektive u hrvatskoj književnosti vrlo je lako zamisliti svoga prvog susjeda, rođaka pa naposljetku i samog sebe. To je osobito bitno u dječjoj književnosti gdje je posao pisca zadržati pozornost mladog čitatelja (Molvarec, 2012). Najbitnija tri faktora u detektivskim romanima su zločinac, istražitelj i istraga. Zločinac

počini nedjelo o kojem detektiv vodi detaljnu istragu. Pavličić piše da su dvije najvažnije kvalitete detektiva njegova snaga i pamet te da su zločin i detektiv u detektivskim romanima uvijek hiperbolizirani. Zločin mora uvijek biti nešto silno naglašeno i patetično (Pavličić, 2008: 49-53). Kada se počini zločin strasti izlaze na vidjelo, životi se mijenjaju i strah ulazi u kosti. Da bi se protiv takvog zločina detektiv borio on i sam mora biti hiperboličan. Ako detektiv nije neustrašiv, iznimno hrabar i pošten, on tom zločinu ne može biti dorastao. Kušan svoje male detektive ne prikazuje u takvom svjetlu, oni se boje mraka, lažu o svojim sposobnostima i izmišljaju događaje kako bi se približili detektivima iz *krimića* za odrasle. Tim postupkom dječji detektivski roman malim čitateljima omogućava da se i oni sami mogu zamisliti u toj situaciji. Djeca se poistovjećuju s glavnim likovima te zamišljaju kako bi se oni nosili s takvim situacijama.

3. BIOBIBLIOGRAFIJA IVANA KUŠANA

Ivan Kušan je suvremeni hrvatski pisac koji piše knjige za djecu i odrasle. Rođen je u Sarajevu, 1933. godine. Sa šest godina s obitelji seli u Zagreb. Gotovo svi njegovi romani mjesto radnje stoga imaju upravo u Zagrebu. Kušan pohađa zagrebačku pučku školu kao prerano pismen prvoškolac. Čita i piše latinicu i ćirilicu. Zanimljivo je da mu je prva učiteljica bila gospođa Brozović, majka Dalibora Brozovića. Kušanova majka Marija službovala je kao nastavnica hrvatskoga, njemačkog jezika i povijesti po građanskim školama u Zagrebu i Sarajevu. Uz majku Kušan je naučio služiti se goticom te pričati njemački jezik (Brešić, 1997: 1417-1422). Srednju školu i Akademiju likovnih umjetnosti završava u Zagrebu. Upravo taj studij slikarstva i njegovo bavljenje dramom pomaže mu u građenju napetosti i plastičnom ocrtavanju ambijenata. U *Školskoj knjizi* bio je urednik izdanja „Modre laste“ te je time utjecao na promicanje pisaca. Neka svoja djela je ilustrirao, a bio je i urednik „Hit juniora“ (Težak, Crnković, 1993: 47).

Godina 1956. smatra se prijelomnom godinom u razvoju hrvatske dječje književnosti, Grigor Vitez objavljuje pjesničku zbirku *Prepelica*, a Ivan Kušan roman *Uzbuna na Zelenom Vrh*u. Kušan tim romanom najavljuje novu fazu u razvoju dječjeg hrvatskoga romana (Hranjec, 1998: 68). On je u razdoblju od petnaestak godina objavio šest dječjih romana: *Uzbuna na Zelenom Vrh*u (1956.), *Koko i duhovi* (1958.), *Domaća zadaća* (1960.), *Zagonetni dječak* (1963.), *Lažeš Melita* (1965.) i *Koko u Parizu* (1972.) (Hranjec, 1998). Godine 1997. dobio je Nagradu „Vladimir Nazor“ za životno djelo. Redoviti član je HAZU-a od 2002. godine. Objavio je zbirku novela *Trenutak unaprijed* (1957.), roman *Razapet između* (1958.) i *Zidom zazidani* (1960.) u kojima je pokazao elemente psihologizacije. U romanu *Toranj* (1970.) i novelama *Veliki dan* (1970.) prikazuje satiričko-politički podtekst. Kušan je poznat i po tome da u svojim tekstovima pokazuje sklonost persiflaži, travestiranju i parodiranju. Pisao je i drame u kojima kritizira društvo (*Spomenik Demostenu, Svrha od slobode...*). Pisao je i scenarije, televizijske i radijske drame, eseje i kritike. Autor je i prvog humorističnog povijesnog romana, *Medvedgradski golubovi* (1995) (URL 1).

Kušanova putovanja po svijetu ostavila su velik trag na njegovim djelima. Unatoč političkim i materijalnim poteškoćama uvijek je pokušavao što više putovati. U Parizu 1953. godine trinaest dana logoruje u Bulonjskoj šumi sa studentima Likovne akademije, isto tako obilazi i gotovo cijelu Italiju. Istraživa i putuje u Mađarsku, Španjolsku, Portugal, Švedsku, Dansku, Grčku, Englesku, Kanarske otoke... Putuje sa svojim kolegama kao što su Antun Šoljan i Zlatko Crnković (Brešić, 1997: 1420).

4. DETEKTIVSKI ROMANI IVANA KUŠANA

Kušanovi detektivski romani zasnivaju se na napetoj fabuli i nadmudrivanju protivnika. Najčešće se javljaju isti likovi, Ratko Milić i njegovi prijatelji, novi i stari. To čini tako zvani *Koko-serijal*. Glavni motiv dječaka iz Koko-serijala je hvatanje zločinaca i njihovo privođenje pravdi. Ante Stamać (1998: 5) kako je navedeno u radu Žeko (2008) objašnjava: „Kušan je meštar jezika, hrvatskog jezika, majstor koji diljem prostranstava toga jezika ište i kultivira njegova tradicionalna i moderna, pa i interlingvalna postignuća“. Žeko navodi da se originalnost Kušanovih detektivskih romana prepoznaje na razni osnovnih značenjskih jedinica, parafraze u svrhu parodije, hiperboli, jezične igre i žargonske tvorbe. On u svoje romane unosi komičnost i napetost. Pisac se ironično igra *rekvizitima* kriminalističkog žanra. Elementi kojima on tvori humor promatraju se na dvije razine, razina osnovnih jezičnih jedinica i naracijskog diskursa. Kao sudionike u igru uvodi djecu bez da time narušava vjerodostojnost i fiktivnu stvarnosti igre. Kušan u liku Koka zapravo oživljava svoj lik iz djetinjstva, za likove pronalazi inspiraciju u stvarnosti, a fabulu uglavnom izmišlja (Žeko, 2008). Kušanovi dječaci novina su u dječjem hrvatskom romanu. Svatko od njih ima svoje nadimke, neposlušni su, vole duže drijemati, piju kavu kako bi hvatali zločince, lažu roditelje o svojim dolascima kući i nezgodama u koje upadaju. Njegovi glavni likovi nemaju loše namjere, oni su neposlušni samo zato što pokušavaju pomoći ljudima u nevolji i privesti zločince pravdi (Hranjec, 1998: 71). U tome se Kušanov roman dosta poklapa s Kästenerovim romanom *Emil i detektivi*. Zalar navodi kako Kušan u svojim romanima na samom početku postavlja enigmu koja zaokuplja glave družine cijelo vrijeme. Postoji ključna razlika koju Kušan unosi u svoje romane za razliku od prethodnika Lovraka. Kušan provodi demistifikaciju nastavnika, oni su obični ljudi koji rade greške (Zalar, 1978: 70-77). Zima navodi kako su u konstruiranju Kušanovog narativnog svijeta dječji protagonisti u prvom planu, dok su odrasli negdje po strani te je najbitnija njihova uloga protivnika. Likovi odraslih nisu u potpunosti zanemareni, ali ne utječu na djelovanje dječaka. Stoga je autor aktivnosti malih protagonista morao smjestiti u vrijeme i prostor u kojem je moguće izbjeći kontrolu roditelja. U *Uzbuni na Zelenom Vrh*u nedopuštene aktivnosti događaju se noću, u *Koku i duhovima* događaju se u napuštenom skladištu, a u *Zagonetnom dječaku* djelomice noću, ali i u školskom prostoru gdje djeca nemaju nadzor roditelja. Protagonisti u Kušanovim romanima su većinom dječaci, rijetko stupaju u kontakt s djevojčicama i one im uglavnom odviše ne pomažu. U pojedinim slučajevima ih samo iskorištavaju kao neravnopravne pomagačice stoga je temeljno obilježje ženskog roda u Kušanovim romanima ovisnost o muškoj aktivnosti. I odrasle žene su pasivne, često histerične i ne pridodaju radnji nikakvim intelektualnim doprinosom. Brbljavost je drugi ključan element ženskih likova, u

Uzbuni na Zelenom Vrh Emica izbrblja Tominu tajnu Ivi, u *Zagonetnom dječaku* Marijana otkrije Kokovu i Tominu akciju itd. Svi ti događaji ključni su jer mijenjaju tijek radnje u romanu. Djevojčice su, za razliku od odraslih žena, intelektualno ravnopravne svojim muškim vršnjacima i žele sudjelovati u njihovim aktivnostima, ali im to nije dozvoljeno. Muški osjećaj dominacije karakterizira rodne odnose u romanima Dječji likovi većinom su karakterizirani u „parovima“. Jedan član je uvijek intelektualno ili fizički nadmoćniji, dok drugi prema njemu razvija odnos divljenja (Zima, 2011: 173-180).

Prema Hranjecu, na stilskom planu sve je usmjereno k stvaranju napetosti, Kušan se služi dvosmislenim nazivima poglavlja kao stilskim elementom jezične igre. Početak poglavlja započinje većinom *in medias res* te naglo završava. Piše bogatim i tečnim jezikom s puno usporedbi i opisa (Hranjec, 2006: 102). Kušan u svojim dječjim romanima prikazuje gradsku djecu. Ugledao se na Kästnera, Twaina i Lovraka. On gradi fabulu inspiriran romanom detekcije, kod djece takve vrste romana izazivaju napetost i zadržavaju njihovu pažnju. Tehnika građenja dramskog djela ogleda se u njegovom prvom romanu kada nabraja likove i njihove karakteristike. Na početku romana Kušan postavlja krimi-zaplet karakterističan za kriminalistički žanr (Hranjec, 2006: 101). U romanima spominje svoje prijašnje romane te razgovora sa svojim junacima. Odstranjuje pedagoške tendencije. Kušanov jezik nema samo prenositeljsku nego i književnostilsku funkciju, koristi brojne hiperbole, razne parafraze u svrhu parodijske tvorbe i jezične igre. Ivan Kušan smatra se začetnikom novog proznog diskursa u hrvatskoj književnosti. On stvara standard dječjeg krimića tako što odmiče od krimi-strukture za odrasle. Izruguje se ležernošću i igrom što čini njegove glavne likove svjesne knjiškosti kriminalističkog romana (Hranjec, 2006: 106).

Zima navodi kako su Kušanovi dječji romani velika inovacija u odnosu na zatečenu situaciju u dječjoj književnosti. Ponajprije zbog oblikovanja dječjih likova i njihovog djelovanja unutar fiktivne fabularne zajednice. Likovi u Kušanovim romanima nisu zamišljeni kao savršena bića, Kušan uvodi *realističnost* prikazivanja dječjih junaka (Zima, 2011: 191).

5. LIK VOĐE U KUŠANOVIM DETEKTIVSKIM ROMANIMA

5.1. Lik vođe u romanu *Uzbuna na Zelenom Vrh*

Roman *Uzbuna na Zelenom Vrh* počinje *in medias res*, Kokova sestra Milica plače zbog gubitka psa Cige. Cigu je netko usred noći otrovao. Ratko (Koko) Milić jedan je od petorice dječaka koji čine družinu. Najstariji dječak ima 15 godina, a zove se Crni. Ostali dječaci zovu se Vinko Leib (Žohar), Tomo i Božo koji je najmlađi pa ga često i izruguju. Kada se u njihovom naselju Zeleni Vrh počnu događati čudne stvari, dječaci se udruže kako bi pronašli krivca koji pljačka kuće te pritom truje pse čuvare. Radnja se događa odmah nakon Drugog svjetskog rata pa policija nema vremena voditi brigu o „sitnim“ pljačkama koje su se u to vrijeme događale učestalo. Neimaština i anarhija ohrabrivala je lopove na drske pothvate. Koko je išao s majkom na policiju prijaviti krađu te se kasnije dogovorio s dječacima naći pokraj jezera kako bi im prepričao događaje. Na samom početku romana možemo uvidjeti kako Koko veće dijelove svojih priča izmišlja, bar one u kojima se oslikava njegova „hrabrost“. Međutim, dinamika grupe je takva da su njegovi prijatelji već upoznati s tim i sve što on govori uzimaju sa zadržkom. Dječaci nakon razgovora odluče da će naizmjenice držati straže preko noći. Prvi je bio na redu Žohar jer je jedini u selu imao konja, a njegova kuća još nije bila opljačkana. On je inače uvijek vrlo rano išao spavati pa odluči da će popiti crnu kavu prije spavanja. Sve što je time postigao je da ga je zabolio stomak, a zaspao je svega desetak minuta kasnije nego inače. Ni Tomo nije uspio u stražarenju pa se usred noći trznuo kad je čuo cvilež svoga psa Hektora („Bio je to posljednji put što je čuo svoga dragog Hektora“ [Kušan, 2011: 35]). Crni, koji je bio najstariji od njih nije ni pokušao ostati budan jer je sve to smatrao djetinjastim i naivnim. Božo je unatoč žarkom opiranju ipak usnuo. Jedini koji je ostao budan bio je Koko, njemu se nije spavalo, ali osjećao je iznimnu nelagodu promatrajući mračno dvorište. Iz tog spleta radnje na početku dječaćkih avantura možemo primjetiti da u njihovoj grupi ne postoji dječak koji je lišen straha. Koko se tek donekle ističe svojom izričitom željom, ali i on je tek uplašeni dječak. Svi dječaci imaju jednu bolnu točku, susjedu Emicu („Tu je stanovala mala Emica, koja je, kao i Božo, bila završila osnovnu školu, i svi su je smatrali pravom ljepoticom. Cijela škola, a naravno i cio ovaj kraj, bili su zaljubljeni u nju“ [Kušan, 2011: 63]). Tomo je pokazao slabost pri razgovoru s Emicom te je odao planove družine:

„Tomo poče pričati. Istrese sve, a ne spomenu jedino Kokova noćnog doživljaja bojeći se da bi se djevojčica previše oduševila njegovim prijateljem. Ali je zato rekao kako je cijelu noć proveo u dvorištu hodajući uokolo s velikim nožem u ruci. Dodao je kako znaju da su lopovi strašno naoružani i da nose crne maske“ (Kušan, 2011: 71).

Crni je bio dio družine, ali uvijek se osjećala razlika u godinama. Njega je često bilo sram svojih mlađih prijatelja i pokušavao je u družinu uvesti Ivu, Tominog brata koji je već napunio osamnaest godina:

„Ivo, koji je već bio ušao u osamnaestu godinu, kome su rasli brkovi i koji je pušio izvan kuće, bio je uzor petnaestogodišnjem dječaku. Crni je težio za njegovim prijateljstvom i stidio se kad god bi ga on vidio kako se igra s ovom dječurlijom. Svi, osim Žohara, bili su dvije do tri godine mlađi od njega“ (Kušan, 2011: 65).

Dječaci su se bojali da bi im se Ivo samo rugao pa su izbjegavali taj poziv. Crni se nije mogao iskazati kao vođa jer je cijelo vrijeme pokušavao zadiviti Ivu. Naposljetku je Crni čak i izdao svoje prijatelje i pridružio se Ivi koji je bio dio dvojca pljačkaša:

„Činilo mu se da nije pošteno izdati svoje prijatelje, da nije pošteno ostaviti ih na cjedilu, čak i raditi protiv njih. Tada se prisjeti da se njegovi prijatelji, zapravo, igraju, da su još premladi da bi se sve ovo moglo shvatiti ozbiljno. On, zapravo, neće biti nikakav izdajnik, on jednostavno nije više dijete da bi se ovako igrao. On već zna što je život.“ (Kušan, 2011: 123).

U Tominoj glavi nastala je prava zbrka, nije mogao pojmiti da mu je brat lopov, a i izdaja Crnog ga je jako zaboljela. Međutim, najveće razočarenje mu je bilo kada je saznao da je drugi lopov njegov, kako je bar mislio, otac, Brico („ – Ne, ne mogu. Ne mogu – , ponavljao je u sebi dok je trčao. Osjećao je kako ga nešto guši u grlu. Bilo mu je da plače. Znao je samo jedno: o ovom noćasnjem otkriću neće nikome ništa reći. Ta tajna ostat će vječito u njegovu ožalošćenom srcu.“ Kušan, 2011: 135). Unatoč nizu razočarenje, mozganja o tome hoće li „izdati“ oca i reći sve družini, nećkanja i premišljanja, Tomo se zauzeo za pravdu i rekao svojoj družini istinu. U tim zadnjim poglavljima, Tomo, koji se dotad nije isticao hrabrošću, poduzeo je najhrabriji potez u cijelom romanu. Ni praćenje lopova, skrivanje u polju, primanje prijetnji ne iziskuje snage koliko priznanje jednog dječaka kojem se upravo srušio cijeli svijet („ – Pa što tek sad govoriš? – još uvijek nepovjerljivo zapita dječak crne kose i zelenih očiju. Tomo je malo oklijevao, a onda žalosno reče – Ipak je on moj brat... Ove iskrene riječi teško pogodiše trojicu dječaka. Svi su odreda osjetili sažaljenje i divljenje prema drugu.“ Kušan, 2011: 149).

U romanu *Uzbuna na Zelenom Vrh* tek donekle ističe se Crni kao vođa družine, roman je pretežno koncipiran tako da dječaci tvore složnu klapu (Hranjec, 1998: 71). Nakon svih pustolovina, saznanja i iznenađenja možemo zaključiti kako nitko od dječaka ne vrši ulogu vođe cijelo vrijeme. Crni je kao najstariji član najbliži ulozi vođe, ali on se stalno odvajao od družine, bio nesiguran u njihove pothvate te nije sudjelovao punog srca kao i oni. Koko je potaknuo družinu na pronalazak lopova, on i Žohar su uvijek bili spremni na avanture, ali se ni jedan od njih nije isticao među ostalim članovima kao predvodnik. Tomo se iskazao priznanjem o ocu i

bratu, ali nipošto nije imao osobine vođe, on je bio sramežljiv i neodlučan dječak. Božo je najmlađi, nespretni, nosi naočale i moglo bi se reći da najmanje posjeduje odlike vođe.

Glavni lik ovog romana predstavlja kolektivni protagonist, grupa dječaka od 11 do 15 godina. Oni nisu hijerarhijski određena skupina, nijedan član nije dominantan. Sudjelovanje u svim pothvatima je dragovoljno, mogu se povući iz aktivnosti kad god to požele. Stoga cilj istrage zapravo nije imperativ za dječake iako je njihova bezvoljnost samo privremena (Zima, 2011: 179).

5.2. Lik vođe u romanu *Koko i duhovi*

Roman *Koko i duhovi* izdan je samo dvije godine nakon *Uzbune na Zelenom Vrhu*, 1958. godine. Radnja se nastavlja, Milićevi se sele sa Zelenog Vrh u grad, stoga se i družina mijenja. Primjećujemo intertekstualnost, odnosno autoreferencijalni stilski postupak, i kada Koko upozna novog prijatelja Zlatka te mu posudi knjigu *Uzbuna na Zelenom Vrhu* („– Ne moraš mi ništa vjerovati, ali je sve zaista tako bilo. Nisam ništa izmislio ni dodao – dovršio je Koko priču pozorno se zagledavši u novog prijatelja.“ Kušan, 1997: 5). Koko smatra da je on imao glavnu ulogu u tom romanu („– *Uzbuna na Zelenom Vrhu*. Malo glup naslov, ali što ćeš, nije taj pisac sve to proživio onako kao mi. To je njemu ispričao otac jednog mog prijatelja s Vrh. Ja zapravo mislim da bi se roman morao zvati *Koko i lopovi*.“, Kušan, 1997: 6).

U ovom Kušanovom romanu više ne postoji družina već *pobratimski* dječaćki par, Koko i Zlatko (Zima, 2011: 179). Osim Zlatka pojavljuje se i Miki te Božo, prijatelj iz stare družine. Zlatko, koji mu je bio susjed, počeo se raspitivati o njegovom stanu te mu ispriča priču o bogatom starcu koji je živio tu. Zlatko odvede Koka do jame koju je prokopao kako bi došao do tajnog hodnika za kojeg smatra da se u njemu skriva duh. Koko u tim trenucima požali što je došao tu sa Zlatkom („– Što sam se samo spetljao s ovim čudakom? Bilo bi bolje da sam išao u školu s Mikijem-...“, Kušan, 1997: 19). Miki je bio dječak s kojim je Koko sjedio u školskoj klupi. Koko ga je htio pozvati u družinu sa Zlatkom, ali Zlatko se žestoko protivio tome („Miki je podmukao, pogledaj mu samo oči. Po očima se čovjek poznaje“ [Kušan, 1997: 20]). Koko ga je promatrao pod satom i uistinu uočio neki izraz posrpnosti na njegovom licu. On je bio mršav dječak ispupčenih jagodica i izrazito crne kose. Njegovi roditelji i on su prisustvovali večeri kod Koka gdje se Miki prežderao, a Koko ostao gladan. Početni dojam Mikija o Koku najbolje se vidi iz izjave: „Moćni su. Frajer je malo tup i šteta što nema veze s nogometom, ali starci su mu haj. A što je glavno, has je bio krvav“ (Kušan, 1997: 46) U Mikijevoj izjavi su prisutni i brojni žargonizmi kao što su *haj, has, krvav*. Nakon večere kod Milića svi su otišli na počinak. U jednom trenutku Koka su probudili otac i majka s maramicama preko usta. Prostorijom se

širio miris plina. Netko je pokušao otrovati Miliće, otac je sutradan promijenio brave na vratima. Koka je u školi dočekala značajna poruka, netko je na njegovoj klupi napisao *ROBIJAŠ*. Koko se prestrašio da je Miki to vidio i da će mu se rugati. Iz toga se vidi njegovo očito nepovjerenje prema Mikiju. Ni Zlatku nije rekao ništa sve dok ga on nije pritisnuo. Koko i dalje nije bio siguran kome se može povjeriti te do tog trenutka nije imao pravog prijatelja („Naslov domaće zadaće je glasilo: Moj najbolji prijatelj. Počešao se za uho i počeo razmišljati. Nije to baš tako lako sastaviti, jer ni sam ne zna tko mu je najbolji prijatelj.“ Kušan, 1997: 54). Nakon što je Koko Zlatku priznao novosti, Zlatko je preuzeo vodstvo i dao mu savjete („Pazi ovamo i dobro me slušaj - približi mu se na dva koraka i zagleda se uporno u nj kao da ga ispituje. – Moraš biti dvostruko oprezan i pažljiv. Ako sumnjaš u nekoga ili u nešto, ničim ne smiješ pokazati svoje sumnje.“ Kušan, 1997: 60). Koko je u tom trenutku dobio veliko poštovanje prema Zlatku. Počeo ga je smatrati starijim, novopečenim bratom koji je pametniji od njega i zna točno što činiti. Zlatko postaje vođa i zapovijeda Koku.

Koko je nakon razgovora sa Zlatkom otišao do Mikija te su se igrali na njegovom krovu bacajući papirnate zrakoplove. Oba dječaka su imala nešto drugo na pameti, Mikijev otac mu je napunio glavu da je Jozo Milić ubojica, a Koko se držao savjeta Zlatka te je svakoga sumnjičio. Tijekom igre Koku su popustila užad te je on počeo padati s krova. Samo jedan Mikijev potez bi ga spasio, ali Miki je ostao nepomičan. Sjetio se očevih riječi i odbio mu je pomoći. U tom trenutku se pojavio Zlatko s ljestvama te spasio Koka. Zlatko odvede Koka i Mikija u zoološki vrt kako bi saznao zašto ga Miki nije htio spasiti. On je vodio glavnu riječ te nije puno govorio o svojim namjerama. On prisili Mikija da prizna zašto nije htio spasiti Koka i zašto je napisao *ROBIJAŠ* na njegovu klupu („Sad bar znamo na čemu smo. On nam je neprijatelj.“ Kušan, 1997: 73). Miki je bio podmukao dječak pod velikim utjecajem oca nasilnika. Ocu je ispričao sve događaje, ali u drugačijem svjetlu, svjetlu pod kojim on ispada heroj („Otac nikada nije bio ovako povjerljiv prema njemu. Nikada čak nije toliko razgovarao s njim. Mora se *starom* odužiti, pokazati kako je i on *famozan* sin.“ Kušan, 1977: 78). Koko je nakon ovog incidenta Zlatka zaista smatrao svojim najboljim prijateljem. Odlučio je da će ga u svemu slušati jer je stariji i pametniji. Tu se Zlatko već afirmirao kao vođa, ali Koko i dalje predstavlja glavni lik romana. O Zlatkovom životu malo toga znamo i jedini susret s njim nam je kada on komunicira s Kokom.

Zlatko napokon pročita roman *Uzbuna na zelenom Vrh* te iskomentira kako mu se sviđa što je knjiga istinita jer se vidi da je Koko što god izmislio i uljepšao. On ga upozori da to više ne radi jer bi mu se to gadno osvetilo. Koko obeća sam sebi da prestaje s izmišljanjem. Par trenutaka nakon uočiše Isaka koji mu donese goluba pismošu od Žohara (Vinka Leiba), starog

prijatelja. Zlatko dobi ideju, a Koku po običaju ništa nije bilo jasno („ – Sigurno je nešto opet potpuno jasno, samo ja ne shvaćam.“ Kušan, 1997: 95). Poslaše goluba pismošu po Žohara kako bi im pomogao. On nije mogao doći jer je pao s bicikla i slomio nogu pa pošalje Božu, dječaka s malim prćastim nosom na kojem je imao goleme naočale. Božo je također bio član prijašnje družine, najmlađi član koji je često bio ustrašen. On pomogne Koku s dešifriranjem poruke te Koko na trenutak osjeti ljubomoru („Koko ga pogleda začuđeno i zavidno, ali se brzo pribra i bi mu zapravo drago što je njegov nekadašnji susjed tako pametan.“ Kušan, 1997: 118). Tu vidimo Kokovo sazrijevanje u odnosu na prijašnji roman.

Zlatko i Božo se odmah sprijatelje jer je Božo brže *kopčao* od Koka („ – Naravno. Ti odmah shvaćaš - pohvali ga Zlatko, što je zapravo značilo da Koko još ne shvaća o čemu je riječ“ Kušan, 1997: 122).

Zlatko je bio daleko najhrabriji od dječaka te se jedne večeri sam zaputio u jamu nakon što je čuo Bugarina i ženu mu kako pričaju o čovjeku koji živi pod zemljom. Uvjeravao je sebe da se do sada u životu nikad nije bojao pa neće ni sada, a i nije smatrao da mu Božo i Koko mogu pomoći jer nisu sposobni kao on. Htio bi ih uz sebe eventualno zato da se mogu diviti njegovoj neustrašivosti kao i do sad. Koko i Božo sutradan posjete Zlatka te saznaju da se uopće nije vratio kući. Koko odredi da će mu on odmah priskočiti u pomoć, a da će Božo otići po starog Isaka. Zlatko je na samom vrhuncu radnje otet i tako privremeno spriječen u istrazi. To omogućuje inferiornom članu para, Koku, da nakratko preuzme odgovornost. Autor se time poigrava s razmjerima i odnosima moći dječjih junaka (Zima, 2011: 181-182). Koko preuzima ulogu vođe dok Zlatka nema i poduzima sve mjere da vrati Maricu koja je oteta („Pod utjecajem najnovijeg ozbiljnog događaja, Koko je postojao sve domišljatiji i sigurniji u sebe.“ Kušan, 1997: 150). Jurcao je gradom tražeći sestru, pritiskao taksiste da mu kažu bilo kakvu informaciju i bio jednostavno neustrašiv. Na početku je stalno zazivao Zlatka i smatrao da bi sve išlo puno lakše kad bi njegov, kako on kaže, pametniji prijatelj bio uz njega. Ali i Koko se vrlo dobro snašao sam, bez vođe. („Činilo mu se, a nije se varao, da nikad nije bio ovako odlučan i smion, ovako lukav, kao te nedjelje. Bilo je to valjda zbog toga što se sada radilo o njegovoj sestrici“ [Kušan, 1997: 182]). Božo je osjećao veliku nepravdu što mu je Koko naredio da ne ide za njim u jamu. On se ipak odluči sam spustiti u hodnik jer je smatrao da ga Koko namjerno zadržava gore:

„Koliko se sjećao Koka još otprilike, dobro je znao da je oduvijek prilično bio zavidan drugim dječacima na njihovim doživljajima ili uspjesima. Pa zašto i on ne bi sad njega pretekao? Kakvo bi lice napravio Koko da se vrati kući i čuje od njega, Bože, da je pronašao i oslobodio Zlatka?“ (Kušan, 1997: 176).

Božo sad sam poduzme inicijativu i uputi se u sklonište. U ovom 28. poglavlju, naziva *Evo još jednoga!*, i Božo prestaje biti *potrčko* koji sluša naredbe. Oba lika koja su do sada bila pod nečijim utjecajem, Koko pod Zlatkovim, Božo pod Zlatkovim i Kokovim, postaju neustrašivi pojedinci koji jurcaju u nevolje. Miki pronade Koka i pokaje se za svoja djela („ – Ah - odmahne Koko prezirno - Žao mu je. Sad me sluša u svemu. Ukrao je drugu polovicu plana za mene i sada se ne usudi kući da ga stric ne zgrabi.“ Kušan, 1997: 201). Pokušavao je ponovno steći Kokovo povjerenje, ali on je bio oprezan.

Koko se obratio za pomoć policiji kako bi pronašao Zlatka i Božu. On se razveseli što ih je pronašao te zagrlj Božu. Zlatko mu odbrusi kako se on i sam mogao izvući te da se ne umišlja previše. Koko mu odbrusi natrag, nakon svih ovih događaja, Koko je bio drugačiji dječak. Smatrao je sebe ravnopravnim s dugonogim pobratimom, Zlatkom („ - Ali, Zlatko – zauze se Koko koji se sve više usuđivao proturječiti svom dugonogom prijatelju i koji je gotovo želio da mu radi nešto usprkos kako bi pokazao da su ravnopravni.“ Kušan, 1997: 227). Policajci prihvate plan koji je Zlatko predložio te namame lopove u podzemno sklonište. Plan uspije i cijela se stara družina iz *Uzbune na Zelenom Vrh* okupi. Koko postane samouvjereniji nego na početku romana te opet počne preuveličavati („Naravno, budući da Zlatka nije bilo u sobi, ispalo je, po Kokovu pričanju, da je on bio taj koji se sjetio da bi se upravo ovdje i nigdje drugdje morao nalaziti taj plan, o kojem je toliko toga ovisilo.“ Kušan, 1997: 234).

5.3. Lik vođe u romanu *Zagonetni dječak*

Dječji detektivski roman *Zagonetni dječak* izašao je 1963. godine kao još jedna karika u Kušanovoj poznatoj „krimi-kokijadi“. Život dječaka ovaj put je smješten u đaćku svakodnevicu te je fabulativno jednostavniji od ostalih romana. Koku se u istu zgradu doseljava stari prijatelj, Tomo Branjc. Tomo je tugovao za Zelenim Vrhom i jedino što ga je veselilo je to što će okusiti avanture velikog grada s Kokom. Koka je to živciralo jer se avanture ne mogu događati svaki dan. Kako bi napravio Tomu ljubomornim, zaustavi školskog kolegu Marka Lukarića, dječaka crne kovrčave kose i crnih očiju koji je bio siročić. Marko samo nervozno prođe pokraj. To čudno ponašanje zaintrigira Koka i Tomu, pogotovo kad pronađu Markovo pismo upućeno roditeljima. Nizom špijuniranja i spletkarenja saznaju da Marko ide u dvije škole, njihovu školu pohađa kao siročić Marko iz Splita, a drugu kao Mirko Koman koji živi s tetkom Verom u Zagrebu dok njegovi roditelji rade u Njemačkoj. Oni odluče to podrobnije istražiti. *Zagonetni dječak* je stoga iznimka u „Kokovu serijalu“ jer protagonisti sami pokušavaju pronaći

zagonetku koju bi riješili, umjesto da se sama zagonetka predstavi njima. Ovdje protagonisti pokušavaju pronaći neku zabavu u dosadnoj okolini (Zima, 2011: 189).

Tomo i Koko funkcioniraju na osnovi paralelne karakterizacije. Koko je intelektualno dominantniji od Tome. Međutim, Tomo se ne miri s tim osjećajem i pokušava dokazati svom prijatelju da mu i on može konkurirati (Zima, 2011: 190).

Nakon što su dječaci vidjeli kako je Marko nonšalantno uskočio u tramvaj, Tomo se dosjeti da je to čudno jer je dosad živio na moru:

Koko se zamislio i počeo iza uha. Njegov prijatelj je imao pravo. I koliko god da se veselio ovom novom otkriću malo mu je i smetalo što je to palo na pamet Tomi, a ne njemu koji je bio poznat – bar je on to tako mislio – po svojoj domišljatosti“ (Kušan, 2004: 27).

Koko pokušava cijelo vrijeme kroz razgovor pokušava dokazati svoju dominaciju opominjući prijatelja da je on prvi posumnjao u Marka.

Koko dobije ideju pozvati Marijanu, živahnu kolegicu iz razreda, da im se pridruži. Kao i sve djevojčice u Kušanovim dječjim romanima, Marijana je brbljava i nestrpljiva. Tomo se protivio ideji da im se pridruži Marijana jer se i dalje sjećao situacije s brbljavom Emicom iz *Uzbune na Zelenom Vrh*. Koko zanemari njegove brige i proglasi je njihovom špijunkom. Marijana kasnije počne raditi kao dvostruki špijun te time ugrozi Kokove i Tomine akcije. I tu vidimo sličnost s Emicom iz *Uzbune*, ali Marijana se materijalno okoristila tom situacijom. Kušan prikazuje djevojčice neravnopravnima dječacima te čak i kad ih uvodi u radnju, one brzo izdaju svoje saveznike.

Koko je bio i fizički spretniji od Tome, dapače od Tome su mnogi bili fizički spretniji („Tomo je to jedva dočekao. Bio je on slabašan i kržljiv i nije volio tjelovježbu i šport, jer je bio lošiji, sporiji i nesposobniji od ostalih“ Kušan, 2004: 57). Tomo je većinom igrao „po pravilima“ pa je dosta oklijevao kada mu se pružila prilika da pretura po Markovoj zaključanoj torbi. Nije htio da ga smatraju lopovom, ali Kokovo konstantno podcjenjivanje ga je navelo da mu dokaže da nije kukavica:

„Primijetio je da ga Koko malo potcjenjuje, da ga ne smatra za odviše bistra, da možda čak i misli da je nesposoban; da je nesposoban on, Tomo, koji je otkrio ono prvo pismo od kojega je sve počelo! On da nije sposoban sam nešto učiniti, otkriti, riješiti? – Baš ću mu pokazati! Baš ću mu pokazati“ (Kušan, 2004: 59).

Koku je uistinu bilo stalo do prijatelja, ali često ga je omalovažavao i govorio mu da ušuti. Kada Koko ignorira Tominu zamisao on se sam odluči na pothvat, time Tomo dokazuje da ne slijedi slijepo Kokove zapovijedi već mu pokušava konkurirati:

„Uostalom, naum koji je htio provesti s prijateljom, provest će sam. Kao da i nije sposoban sam nešto učiniti? Ovakva ideja Koku nikad ne bi pala na um! Baš će pokazati tome uobraženku, koji se mora kupati samo zato što je subota, iako bas večeras imaju toliko posla“ Kušan, 2004: 96).

Ipak, dječak se vrlo brzo uplaši („Tomo je, naime, bio kukavica.“ Kušan, 2004: 104). Tomo je išao špijunirati Marka/ Mirka, a Koko se nije žurio pridružiti mu se. U jednom trenutku je shvatio da je pretjerao sa svojom lažnom ravnodušnošću („Ali takav je bio Koko. Tomo je bio u pravu: Koko se pravio važan“ [Kušan, 2004: 114]). Tomo je osjećao da se odnos između njih napokon bar malo izjednačio jer je on pronašao pisma koja je Mirko slao roditeljima u Njemačku („Kao da su dječaci sad nekako ravnopravni i da se Koko više ne može toliko razmetati.“ Kušan, 2004: 120).

Mirko i Marijana zajedno odu na zrakoplovni slet, a Tomo ih ode špijunirati. Pri letu zrakoplov se pokvari te slete na obližnji otočić. Emil, kolega iz razreda koji je bio u istom helikopteru, tu pronade veliko otkriće, bilježnicu iz matematike koja slovi na Marka Lukarića. Tomo ponese tu bilježnicu te ravnodušno priopći Koku taj pronalazak znajući da će Koku biti krivo („ – Prestani se napuhavati - reče Koko bijesno. – Dobro, našao si ove stvari... važne dokaze." Kušan, 2004: 143). Koko je bio ljubomoran kad god bi njegov prijatelj pronašao nešto bez njega. Smatrao je da bi se on puno bolje od Tome snašao u svakoj situaciji.

Dječaci sutradan odluču dovesti do tog otočića kako bi pronašli pravog Marka. Saznaju da je Marko otišao u Mirkovu kuću, ali ga nije pronašao i sad je nestao. Dječaci se vrte pronaći Mirka i priopćiti mu da je Marko živ, Koko u prepričavanju priče preuzme sve zasluge („Tomo je srdito grickao usne ljuteći se na Koka što on neprekidno govori samo u svoje ime kao da on, Tomo, u cijelom pothvatu nije ni prstom mrdnio“ [Kušan, 2004: 180]).

Koko se postavio kao vođa jer smatra da on ima odveć iskustva u pronalaženju zlikovaca. Očekuje da će se i od ove priče napisati još jedan roman u kojem će on biti glavni lik. Tomo je nespretnan i plašljiv dječak, ali ne dopušta da Koko u potpunosti ovlada njime. Pri poduzimanju bilo kakve akcije Tomo često ponavlja kako ga je strah, a Koko mu bezobzirno odgovara da ga živcira te da ušuti. Kokova dominacija motiv je Tomi da poduzima samostalne i rizične radnje koje će dokazati Koku da su ravnopravni. Koko mu nikada ne priznaje dobro obavljen zadatak već ljubomorno i zavidno nastavlja dalje. Čak i na kraju romana Koko u prepričavanju preuzima sve zasluge.

6. ZAKLJUČAK

Dječji detektivski roman je pripovjedna vrsta dječje književnosti u kojoj se lik uglavnom predstavlja unutar družine te se svim silama trudi zauzeti mjesto vođe. Ivan Kušan u svoje romane unosi humorističnost i ironičnost. Dječji protagonisti su u prvom planu, dok su odrasli većinom na protivničkoj strani. Protagonisti su gradska djeca, a romani započinju krimi-zapletom. Kušan za svoje protagoniste unutar družina većinom bira dječake, a kada se djevojčice pojave one su uglavnom brbljave i kvare planove dječacima.

Na temelju analize triju detektivskih romana Ivana Kušana, *Uzbuna na Zelenom Vrhu*, *Koko i duhovi* te *Zagonetni dječak* možemo zaključiti da je riječ o romanima u kojima je prisutna konstanta, lik dječaka Koka. Iako bismo pomislili da upravo zato Koko predstavlja lik vođe u sva tri romana, to nije istina. U prvom romanu, *Uzbuna na Zelenom Vrhu*, kolektiv dječaka zajedničkim snagama pronalazi lopove. Nijedan dječak se ne ističe kao vođa družine. U romanu *Koko i duhovi*, koji je izašao svega dvije godine nakon prvog romana, u pitanju je *pobratimski* par, a ne družina. Koko je u tom romanu intelektualno inferiorniji od Zlatka te se ugleda na njega. Dakle, Zlatko u tom romanu predstavlja vođu. U romanu *Zagonetni dječak* opet je riječ o dva dječaka, Koku i Tomi, prijatelju sa Zelenog Vrha. Tu je Koko intelektualno dominantniji, no Tomo se ne miri s tom činjenicom pa pokušava parirati Koku koji mu zapovijeda. Koko i ostali dječaci nisu portretirani kao savršeni junaci, oni su često uplašeni, izdaju svoje bližnje, lažu odraslima, bježe od kuće i rade nevolje. Upravo ta karakterizacija mladim čitateljima približava likove i pomaže im da se poistovjete s njima. Koko koji često *uljepšava* priče da idu u njegovu korist, Tomo koji je plašljiv i nespretn, Crni koji je pao pod pritiskom starijeg dječaka i izdao svoje prijatelje... Svi oni su dječaci *od krvi i mesa*, baš kao i čitatelji koji se mogu susretati s istim manama. Iz tog razloga Kušanovi dječji romani već generacijama ne gube na važnosti.

LITERATURA

1. Brešić, V. (1997) *Autobiografije hrvatskih pisaca*. Zagreb: AGM.
2. Crnković, M. (1993) *Tri Kušanova romana*, U: Težak, D. i Crnković, M., Mato Lovrak, Ivo Kušan. Zagreb: Školska knjiga.
3. Crnković, M., Težak D. (2002) *Povijest hrvatske dječje književnosti: od početaka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
4. Hranjec, S. (1998) *Hrvatski dječji roman*. Zagreb: Znanje.
5. Hranjec, S. (2006) *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Kušan, I. (1997) *Koko i duhovi*. Zagreb: Znanje.
7. Kušan, I. (2011) *Uzbuna na Zelenom Vrh*. Zagreb: Znanje.
8. Kušan, I. (2004) *Zagonetni dječak*. Zagreb: Zagrebačka stvarnost.
9. Majhut, B. (2005). *Pustolov, siročić i dječja družba: hrvatski dječji roman do 1945*. Zagreb: FF press.
10. Pavličić, P. (2008) *Sve što znam o krimiću*. Zagreb: Ex libris.
11. Zalar, I. (1978) *Dječji roman u hrvatskoj književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Zima, D. (2011) *Kraći ljudi: Povijest dječjeg lika u hrvatskom dječjem romanu*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Molvarec, L. (2012) *Detektiv kao heroj svakodnevice*. *Vijenac 482*, Zagreb: Matica , URL: [Matica hrvatska - Vijenac 482 - Detektiv kao heroj svakodnevice](#)
14. Žeko, K. (2008) *Pustolovni dječji roman*. *Život i škola.*, Vol. LIV No. 19, URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=37914.
15. URL: Kušan, Ivan. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslava Krležić, 2021. Pristupljeno: 10. 8. 2023. [Kušan, Ivan | Hrvatska enciklopedija](#)

SAŽETAK

Ivan Kušan jedan je od najvažnijih romanopisaca za djecu u hrvatskoj književnosti. Njegov opus za djecu većinom čine detektivski romani od kojih su tri obrađena u ovom radu, *Uzbuna na Zelenom Vrh* (1956.), *Koko i duhovi* (1958.) te *Zagonetni dječak* (1963.). Ratko (Koko) Milić je dječak koji se pojavljuje u svakom romanu te mi kroz te romane pratimo njegov razvoj. Kušan u svojim romanima prikazuje dječake koji nisu savršeni, oni duže drijemaju, neposlušni su, lažu odraslima i smišljaju spletke. Odrasli im na koncu sve to opraštaju jer dječaci nemaju loše namjere, oni samo žele uhvatiti kriminalce. Kušan u romanima spominje svoje prethodne romane, piše bogatim jezikom punim usporedbi, a na početku svakog romana se nalazi neka enigma.

Ključne riječi: Ivan Kušan, detektivski roman, *Uzbuna na Zelenom Vrh*, *Koko i duhovi*, *Zagonetni dječak*, enigma

SUMMARY

The character of the leader in Ivan Kušan's detective novels

Ivan Kušan is one of the most important novelists for children in Croatian literature. His oeuvre for children consists mostly of detective novels, three of which are covered in this paper, *The Mystery of Green Hill* (1956.), *Koko and the Ghosts* (1958.) and *Mysterious boy* (1963.). Ratko (Koko) Milić is a boy who appears in every novel and we follow his development through those novels. In his novels, Kušan shows boys who are not perfect, they take longer naps, they are disobedient, they lie to adults and come up with schemes. In the end, adults forgive them because the boys have no bad intentions, they just want to catch criminals. In his novels, Kušan mentions his previous novels, writes in rich language full of similes, and at the beginning of each novel there is an enigma.

Key words: Ivan Kušan, detective novels, *The Mystery of Green Hill*, *Koko and the Ghosts*, *Mysterious boy*, enigma